

vetlen igényeiről volt szó, a közvetett igények fedezetéről nem történt gondoskodás. A helyes regionális koncepciót igyekeznek e terv gazdaságilag alátámasztani. Farkas Tibor építész balatoni regionális tervével a nemzetközi Abercromby-díjat is elnyerte, és terve a Balaton üdülőtérletére változatlanul érvényes. Oly korszerű szempontokat tartalma, hogy ezt vették mintául a legújabb francia üdülőtérleti fejlesztési tervek készítésénél is. Évi 200 millió forintot, azaz az öt éves terv folyamán 1 milliárd központi hitelt fordít a fejlesztés végrehajtására. Ez az alap. Ezen kívül mintegy 6 milliárd beruházás komplex összefüggéseit kívánja biztosítani a vonatkozó tervidőszakra. Az összetett feladatot a kormány egy tárcaközi bizottságra bízta, melyet az Építéstudományi Miniszter hívott egybe. A többi terület-rendezési tervek között a Balatoné határkő, mert gazdasági forráskutatások alapján számítja a kölcsönhatásokat és koordinálási feladatokat. Ily módon időben és térben összefüggő feladatokra képes biztosítani komoly gazdasági alapokat. Ezzel az utóbbi években tapasztalt megtorpanást megszüntetve a mozgásnak újabb lendületet adhat. Műemlékvédelmi vonatkozásban a terv a településméretű védelem és hasznosítás feladataival függ össze. Itt is az a helyzet, hogy egy-egy történelmileg kialakult és egysége miatt fenntartani érdemes falusi településmag megőrzése komplex: múzeumi, vendéglátóipari, helyi adminisztratív stb. igényű feladat. Ezek számára is hasznos az üzemeltetéshez szükséges előfeltételek központi megteremtése, mert itt is sokszor a beruházás azon akad meg, hogy mindig csak saját céljaira van megfelelő „gazdasági keret”-e, a közművek létesítésével járó költségeket saját erőikből nem tudják biztosítani. Az új fejlesztés éppen ezen a vonalon ad lehetőségeket. Már a vendéglátás is megállapította, hogy éppen a szabványtól eltérő – falusias, eredeti népi környezetben – elszállásolás, kis-vendéglők jelentik azt a műfajt, amit egyre nagyobb számú vendég keres, és e sajátos igény kielégítéséről is gondoskodni kell, ami egyezik, a műemlékvédelem településfenntartó szándékával. Ilyen központi hiteltámogatás mellett várható más műemléki-idegenforgalmi igény megvalósítása is, amilyen a Keszthely-Fenekpusztai római maradványok bemutatása és egy fürdőszálló, valamint a környék vadászati, halászati kombinációja, a gazdaság lovas-istálló jelentetnek, valamint a Szántód Balatonparti gazdasági együttes hasznosítása hasonló céllal, erősebben agrárvonatkozásokkal: növénytermesztés és állattartás speciális magyar vonatkozásainak bemutatása révén.

G. L.

FŐVÁROSI HÍREK

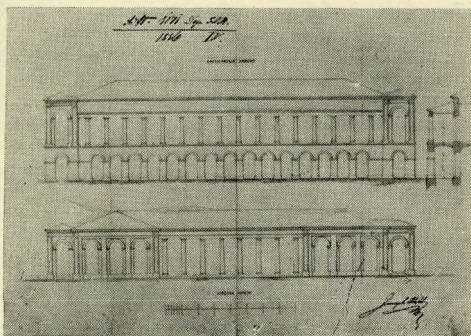
A Budapest I., FŐ UTCA 3. sz. műemléképület (az egykori budai „vízhajtó gép- és bérház”) felújítását megelőző építéstörténeti kutatás elkészült. Az értékes romantikus épület az egyetlen,

mely a hivatalos Műemlékjegyzékben Máltás Hugó műveként szerepel, de csak feltételesen, kérdőjellel. A kutatás azonban eredményes volt, s Máltás szerzősége — okmányokkal bizonyítva — most már vitathatatlanul áll előttünk. Sőt, sehol sem kerültek elő Máltást igazoló iratok oly nagy mennyiségben, mint ennél az épületnél. Ez érthető, mivel évekig húzódo középítkezésről volt szó, melynek minden mozzanata a tanács ügyviteli irataiban szükségszerűen szerepelt. Sajnos a többszáz fóliát számláló iratanyagból az eredeti tervmelléklet hiányzik, mindössze egy homlokzati elem kiviteli részletrajza maradt meg, vállalkozói elszámolóhoz csatolva. A II. Ulászló kora óta folyamatosan működő, sokszor átalakított vízművet magába foglaló épület 1861—1866-ig épült, ellentétben a szakirodalomban egységesen szereplő 1862-es évszámmal. 1882 körül a szivattyúberendezést, kazánházat és kéményt lebontották, s az 1874 óta itt székelő II. kerületi előljáráóság részére nagyobb átalakítást hajtottak végre. Ekkor épült a déli udvari szárny és a függőfolyosók. — Az építéstörténeti kutatást Komárik Dénes végezte, a felújítás terveit az I. ker. IKV. Műemléki Osztálya készíti.

A Budapest I., FŐ UTCA 5. sz. műemlékjellegű épület helyreállításának és korszerűsítésének tanulmányterve elkészült. A nyerstégla homlokzatú, kevésbé tetszetős épület nem annyira egyedi értéke, mint vele egykorú műemléki környezetben való helyzete miatt került 1960-ban a Műemlékjegyzékbe. A Déli pályaudvarral egyidejűleg épült, annak önálló vízműveként, szolgálati lakásokat tartalmazó lakóépületbe foglalva. A Fő utcai szárny és a vízmű berendezés (kazánház, szivattyúk) 1860/61-ben a Dunaparti szárny 1861/62-ben épült meg. Mivel a Déli Vasút (teljes nevén: Kk. privilegirtes Lombardisch Venezieraner und Zentral-Italienische Eisenbahn Gesellschaft) vonalainak felvételi épületeit, építkezéseit általában bécsi építési irodája tervezte, valószínű, hogy épületünk tervei Karl Etzeltől származnak, aki ebben az időben tervező mérnökként a Déli Vasút építkezéseit tervezte és irányította. 1901/1903-ban a dunai szárnyat átalakították, a Duna-parti homlokzat nyerstégla alapiskáját levakolták. 1924-ben az udvar nagy részét elfoglalt kazánházat és a tetőgerinc fölé emelkedő hatalmas ipari kéményt lebontották. — Az építéstörténeti kutatást Komárik Dénes, a helyreállítási és korszerűsítési tanulmánytervet Lipták Irén készítette (I. ker. IKV. Műemléki Osztálya).

A Budapest V., EÖTVÖS LÓRÁND UTCA 2. sz. műemlékjellegű épület felújítása elkezdődött. A vasaló-alakú klasszicista ház az Egyetemi templom, az Eötvös Lóránd utca — Nyári Pál utca vonalán elhelyezkedő lazább műemléki együttes értékes tagja. 1841-ben építette Hild József, meglevő barokk épület felhasználásával. Felújítása során Veres Pálné utcai földszintjének külső traktusát árkadosítják. A helyreállítást Gimesi Béla (VÁTERV), az árkadosítást Sedlmayr Jánosné (VÁTERV) tervezte.

A Budapest V., JÓZSEF ATTILA UTCA 16. sz. műemléképület felújítása elkezdődött. A XIX. században Derra-ház néven közismert klasszicista épület mai képét 1838/39-ben nyerte, mikor a nagy pesti árvíz idején részben összeomlott házat Hild József újjáépítette és harmadik emeletet épített rá. — A felújítást Szabady Sándor (BVTV) tervezte.

A Budapest XII., BÉLA KIRÁLY ÚT 61. sz. műemlék épület, az egykori Fácán vendéglő építését a szakirodalom, egykorú újságcikk alapján, egyöntetűen Hild Józsefnek tulajdonítja. Az eredeti terv vagy bármilyen, Hild szerzőségét bizonyító okmány azonban ez ideig nem volt ismeretes. Kutatásaink során most előkerült a négy lapból álló engedélyezési tervsorozat (Budapest Főváros Levéltára: B.T.71.), mely megerősíti Hild szerzőségét és az építkezés 1856-os dátumát. Ez az első eredeti terv, melyet Hild József svábhegyi–zugligeti épületeiről ismerünk.

Komárik Dénes

A Budapest V., MÜNNICH FERENC U. 5. sz. műemlék lakóház (volt Tigris szálló) felújítását megelőző építéstörténeti kutatás elkészült. A szakirodalomban eddig is ismert volt, hogy a szálloda 1839–40-ben épült Wagner Sándor számára, s terveit Hild József készítette korábbi épület felhasználásával. A most befejezett kutatás során előkerültek az épület korábbi periódusának tervei (Hild József 1818; az építkezés 1818–1826 között folyt); továbbá egy 1840-ben lefolyt építési vizsgálat gazdag terv- és iratanyaga, melyből kiderült, hogy az 1839–40-es építkezés kivitelezését Hild tervei alapján Dankó József budai építőmester végezte. 1847-ben Giuseppe Cassano tervei szerint az épületben megerősítéseket végeztek: ezzel kapcsolatban is gazdag terv- és iratanyag került elő. — Az épület a XIX. század végéig szálloda volt, 1901–1902-ben bérházzá alakították. Ekkor képezték ki a homlokzati erkélyeket, kiváltották a földszinti utcai pillérek egy részét, s az eredeti földszinti architektúra helyére jellegtelen szecessziós-empirizáló kiképzés került. Lebontották az udvari keresztszárny I. emeleti részét, amely a régi szálloda leg-

szebb éttermi helyiségét foglalta magában, a hátsó udvari szárnyra viszont mosókonyha és szárító céljára IV. emeletet építettek. Szerencse, hogy ez az átalakítás az udvari oszlopos folyosókat nem tette tönkre, s az eredetileg három tengelyt átfogó főhomlokzati kapukiképzésből is megmaradt a középső rész. A mostani kutatás során előkerült 1847-es megerősítési tervek egyik lapja az eredeti utcai földszint-kiképzésre vonatkozólag felmérés-értékű rajzot tartalmaz, melyet egy 1850–1853 között Alt Rudolf rajza alapján készült könyv is igazol; így lehetőség van az architektúra hiteles visszaállítására. — Az építéstörténeti kutatást Bibó István végezte, a felújítás terveit a BVTV készíti.

A Budapest VIII., GYULAI PÁL U. 5. sz. műemlékjellegű épület helyreállítása elkészült. Az 1861–62-ben épült romantikus házat Gerster Károly tervezte Kauser János számára. Feltételezhető, hogy a beadványi tervtől eltérő, gazdag, kőből faragott romantikus homlokzatarchitektúra és kapukiképzés a háztulajdonos Kauser János munkája, aki egyébként Gersterrel sógorági viszonyban volt. — A helyreállítás során különös problémát jelentett az erősen rongált utcai oromzat felújítása, melyet a meglévő tagozatok gondos kiegészítésével, részletes felmérés és régebbi fényképek alapján oldott meg a tervező. Az oromzati fülkében álló szobrot a Szakipari Vállalat készítette el (gazdasági okok miatt sajnos csak gipszből), az elpusztult eredeti szobor kisméretű mintája alapján, melyet a volt háztulajdonos család ma is ott lakó leszármazottai bocsátottak rendelkezésre. — A helyreállítást megelőző építéstörténeti kutatást Bibó István végezte, a terveket Jedovszky Éva (Főv. I. ker. IKV Műemléki Osztálya) készítette.

A Budapest VIII., KÓFARAGÓ U. 5. sz. műemlékjellegű ház helyreállítása elkészült. Eredetileg két periódusban épült: 1839-ben egyemeletesre Hild Károly terve szerint, s a II. emeletet és a romantikus homlokzat kiképzést 1868-ban kapta Gottgeb Antal terve alapján. Kapualja és a hozzá csatlakozó földszinti lépcsőházzal ma is klasszicista formáját őrzi. — A helyreállítást megelőző építéstörténeti kutatást Bibó István végezte, a terveket Szilárd István (Főv. I. ker. IKV Műemléki Osztálya) készítette.

A Budapest XII., DIANA U. 15/b. sz. műemlékjellegű épület („Tündérlak”) építéstörténeti dokumentációjának elkészítését az tette sürgősen szükségessé, hogy az épületen 1963-tól a Fővárosi Műemlékfelügyelőség tudta és engedélye nélkül kezdett bontások következtében a ház állaga annyira megromlott, hogy 1968-ban az utolsó lakókat is ki kellett költöztetni, s az épület megtarthatósága kérdésessé vált. A sajátos alaprajzú romantikus nyaralóhoz, illetve a helyén állott korábbi épülethez történeti és irodalmi hagyományok is kapcsolódnak: a műemléki topográfiában ismertettekkel kívül tudjuk, hogy a 30-as években Radnóti Miklós feleségével együtt itt töltötte a nyári hónapokat, s baráti körének tagjai (köztük József Attila, Bálint

György) gyakran megfordultak a Tündérlak falai között. A kutatás során talált múlt századi fényképek az épület eredeti állapotát mutatják, s a műemléki szempontból hiteles helyreállítást lehetővé tennék, ez azonban — tekintettel az épület leromlott állapotára — elsősorban a statikai és gazdasági szempontoktól függ. — Az építéstörténeti kutatást Bibó István végezte.

A Budapest XII., VÁROSMAJOR U. 39/b. sz. városképi jelentőségű épület helyreállítását megelőző építéstörténeti kutatás elkészült (Bibó István, I. ker. IKV Műemléki Osztálya). — Az értékes klasszicista villát (mely véleményünk szerint „műemlékjellegű” minősítést érdemelne) stíluskritikai alapon Hild József művének tartják. Az igen részletes levéltári kutatás során erre vonatkozólag konkrét terv, illetve más okmány-szerű adat nem került elő, kiderült azonban, hogy az építőt, Wagner Sándor azonos a pesti Tigris szálló (Münnich Ferenc utca 5.) építetőjével, s ismeretes, hogy a szálló terveit 1839-ben Hild József készítette. A kutatásnak sikerült a Városmajor utcai villa építési idejét az eddiginél pontosabban meghatározni az 1841–43 közötti időre, s a feltárt további adatok összefüggései a Hild József szerzőségére vonatkozó feltevést erősítik. Az épületnek a Városmajor utcára néző hátsó homlokzata a falkutatás tanúsága szerint eredetileg igényes kiképzéssel bírt; a Maros utcára néző főhomlokzat ma is jórészt eredeti formáját őrzi. — A felújítás terveit az I. ker. IKV Műemléki Osztálya készíti.

Bibó István